

Szabadszemes jelenségek

Holdsarló megfigyelések 1997 első felében

Észlelés ideje	Típusa	Sarló kora	Észlelő/észlelés helye
1997. 01. 08.	H	22 ^h 27 ^m	Sánta Gábor (Kisújszállás)
1997. 01. 08.	H	22 29	Nyári Szabolcs (Debrecen)
1997. 01. 08.	H	22 39	Busa Sándor (Harkakötöny)
1997. 02. 08.	E	25 17	Keszthelyi Sándor, Keszthelyiné Sragner Márta (Pécs)
1997. 02. 08.	E	25 26	Busa Sándor (Harkakötöny)
1997. 02. 08.	E	26 38	Gyenzise Péter (Olaszország)
1997. 03. 09.	E	15 54	Gyenzise Péter (Pogány)
1997. 03. 10.	E	39 10	Keszthelyi Dániel (Gyöngyöstarján)
1997. 03. 10.	E	39 30	Gyenzise Péter, Gyenzise Gáborné (Komló)
1997. 03. 10.	E	39 30	Nyári Szabolcs (Debrecen)
1997. 03. 10.	E	39 41	Keszthelyi Sándor, Keszthelyiné Sragner Márta (Pécs)
1997. 03. 10.	E	39 45	Busa Sándor (Harkakötöny)
1997. 03. 10.	E	39 55	Bhala Viktor, Horváth Norbert, Vincze Iván (Budapest)
1997. 03. 10.	E	39 55	Fekete Imre, Gárdonyi Róbert, Gyimesi Lajos, Mezősi Csaba, dr. Pál Károly, Peitl Tibor, Skrbics Dávid, Somogyi Rita, Vida Tibor (Pécs)
1997. 04. 08.	E+f	31 18	Gyenzise Péter, Nagy Judit (Pécs)
1997. 04. 08.	E	31 18	Sánta Gábor (Kisújszállás)
1997. 04. 08.	E	31 23	Keszthelyi Dániel (Gyöngyöstarján)
1997. 04. 08.	E	31 29	Drávecz László (Nagykőnyí)
1997. 04. 08.	E	31 40	Görgei Zoltán, Horvát László, Kiszler Gábor, Rabb Gergely (Tamási)
1997. 04. 08.	E	31 41	Hadházi Csaba (Hajdúhadház)
1997. 05. 05.	E	40 34	Drávecz László (Nagykőnyí)
1997. 05. 08.	E	46 34	Horváth László (Tamási)
1997. 05. 08.	E	46 40	Keszthelyi Dániel (Gyöngyöstarján)

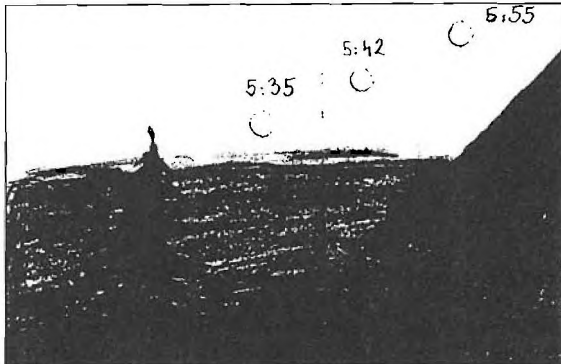
Jelmagyarázat: H: hajnali megfigyelés, E: esti megfigyelés, f: fotó.

1997 januárja és júniusa között 27 észlelő 23 vizuális és 1 fotografikus holdsarló megfigyelést végzett. Ezekon kívül két negatív beszámoló is érkezett. Ez a félév több szempontból is kiemelkedő. Az észlelések és a megfigyelők száma egyaránt meghaladja az elmúlt időszakban megszokottakat. Jónéhány „huszonórás” holdsarló mellett egy kuriózumszámba menő, 15^h54^m-es sarló megfigyeléséről is beszámolhatunk.

A következőkben a legjobb, legszínesebb leírásokból közlünk válogatást:

„1997. január 8-án hajnalban a debreceni Bellegelőről szabad szemmel észleltem a holdsarlót. Már 15 perccel holdkelte után — 05:22 UT-kor — igen könnyen látszott 2 fok magasan a 120–130 fokos ív a Vénusztól keletre kb. 11 fokra. A földfény 05:30 UT körül mintha bevilant volna, de nagyon bizonytalanul. A sarlót 05:57 UT-ig tudtam szabad szemmel követni. Ekkor kora 22^h29^m volt. Ez az eddigi legsikeresebb sarló megfigyelésem volt.” (Nyári Szabolcs)

„...Korán ébredtem, 5:00 UT-kor. Ekkor még sötét volt, ezért megnéztem a Hale-Bopp-üstökösét. Később eszembe jutott, hogy ma kedvező alkalom nyílik a holdsarló megfigyelésére, ezért 5:30 UT körül pásztázni kezdtem a DK-i horizont környékét. A szürkület ekkor már elég erős volt. Sajnos egy öt fok széles felhősáv takarta az égbolt legalját, melynek a „tetején” 5:35 UT-kor vettem

észre a Holdat 10x50-es binoklival. Azonban a sarló műszer nélkül is kitűnően látszott. A narancssárga, 100 fokos sarló fénye erősen vibrált (10x50 B). Kicsit később a távcsővel már 120 fokos volt az ív, de szabad szemmel olyannak tűnt, mint egy kicsit hajlott pálcá. Csak alaposabb megfigyelés mutatta a sarló alakot. A horizont fölött csupán 6–7 fokkal lévő Holdból 30–45 ívmásodpercnyi volt észrevehető. Közben az erősödő szürkület ellenére nőtt a fényessége, ahogy kiemelkedett a párából. Színe azonban sárga maradt. 5:50-kor volt a legfényesebb, ekkor szinte teljes íve látszott (binoklival 170 fok, szabad szemmel 120–130 fok). Furcsa, hogy míg északon a pólusig tart a sarló és egyenletesen vékonyodik, addig délen hirtelen törik meg. Egy része délen igen vékonynak és halványnak látszott.

Ezután szabadszemes látóánya egyre gyengült. Öt perccel később már alig lehetett észrevenni, akkor is csak nagy figyelemmel. 5:59-kor villant be utójára, bár binoklival tovább is látszott. Kora ekkor 22^h27^m volt.” (Sánta Gábor, Kisújszállás, 1997. január 8.)

„...Napsütésben indultunk fel kocsival a Planetáriumba, mire elhelyezkedtünk 15:51 UT lett. ...16:03 UT-kor tűnt el a Nap teljesen — végre nem zavart — kezdődhetett a Hold megkeresése.

Egyelőre hiába meresztettük a szemünket, az ég nagyon világos volt alul. De azért néztük, találgattuk a helyét, pásztáztuk egy 7x35-ös binokulárral. Semmit sem láttunk. Féltünk, hogy lassan belemegy az alsó koszrétegbe, és nem fog sikerülni az észlelése. Aztán az ég egyre kevésbé volt fényes, nyugat felé a zöld, sárga, vörös alkonyipír egyre gyengült.

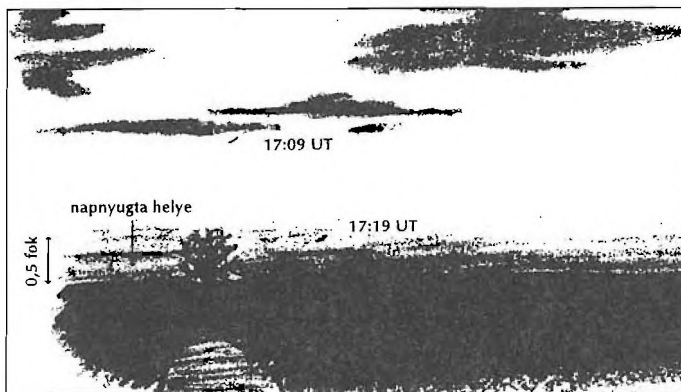
16:22 UT-kor észrevettük binoklival, de szemmel nem látszott. 16:23 UT-kor megpillantottuk szabad szemmel is! Nem ott volt, ahol vártuk, mert nagyon magasan, kb. 13 fokkal a horizont felett volt a Hold, és éppen azon pont felett, ahol 20 perccel korábban a Nap lenyugodott.

Csak a fényes ívrész látszott szemmel 100 fokosan, binoklival 130 fokosan. Nagyon vékony, nagyon halvány, de azért már észrevehető, binoklival szakadozott, göcsörtös kinézetű. Az ég egész világos itt még. 16:27 UT-kor elindultunk lefelé, még a kocsiból is észrevehető menet közben. Leérve a lakásunkhoz, lenn a városban is jól látszott 16:34–16:37 UT között. 10 fok magasan van, az ív 130 fokos szemmel, hamuszürke fény nincs. Nem volt időnk tovább nézni. A Hold kora 25^h17^m volt.” (Keszthelyi Sándor és Keszthelyiné Sragner Márta, Pécs, 1997. február 8.)

„... (1997. február) 8-án este Kiskunfélegyházaról utaztam éppen hazafelé. A vonat ablakából remekül rá lehetett látni a Ny-i horizont környékére. A láthatáron napnyugta után vastag páraréteg képződött kb. 6–8 fokos magasságig. Az egész ég egyébként tiszta volt. A Nap lassan belemerült a horizont közeli párákba, majd el is tűnt. 16:00 UT után elkezdtem pásztázni az ég azon részét, ahol a Holdat sejtettem.

A sarló első megpillantásának ideje végül: 16^h32^m UT. A vékonyka ív a páraréteg felett kb. 5 fokra helyezkedett el. Színe sárgásfehér, a megvilágított rész hossza 120–130 fok körül lehetett. A hamuszürke fény — talán a pára miatt — nem volt látható. Ahogy hazafelé tekertem az állomásról, a Hold lassan belemerült a látóhatár menti párákba, majd el is tűnt 17:00 UT körül.” (Busa Sándor, Harkakötöny)

„Már napnyugta előtt fél órával a pogányi repülőtér szomszédságában helyezkedtem el, ahol a horizonton nem zavarta a kilátást egyetlen hegy vagy terepi akadály sem. Csupán az előttem emelkedő dombocskák takartak ki valamennyit a látóhatár feletti koszcák aljából, ami amúgy is holt terület volt számomra. A Ny-i ég ekkor még teljesen derült volt, a horizont menti piszkos sáv is csak kb. 1 fok magasságig húzódott, a szántóföldön űzek legettek, tehát minden ideálisnak látszott elsőre. Azonban ahogy a Nap egyre lejjebb ereszkedett, úgy az eddig csak a K-i oldalt borító felhők is fokozatosan a zenit körüli területig, majd szórványosan a Ny-i oldalra is áthúzódtak. Szerencsére az aktuális égrészre csak néhány kisebb felhő jött rá, és általában azok is megálltak 5–10 fok magasan. Bizonyára az használt, hogy hangos szóval riogattam őket.

Már a helyi napnyugta pillanata (16:41 UT) után néhány perccel elkezdtem tanulmányozni egy 20x60-as binokulárral a kiszemelt égtérületet, de majdnem fél óráig nem találtam semmit. 17:05 UT-kor megérkezett barátom, Nagy Judit is, és ezután együtt folytattuk a kutatást. A binoklis megfigyelést nagyon elősegítették a közeli kisebb-nagyobb felhőcsoportok mivel könnyen lehetővé tették a szem beállítását végtelenre. És persze a fotóállvány is jól jött a nehéz távcső megtartásához. 17:09 UT-kor — amikor már kezdett fogyni a türelmem, és az utolsó nagy rohamot indítottam — az előre várt helytől kissé jobbra (É-ra), alig 1,5 fok magasan, hirtelen beugrott u látómezőbe egy hajszálvékony, sárgás, majdnem egyenes vonal. Valószínűleg alig egy-két perccel korábban bukkanhatott ki egy felhőcsíkcocská alól. A horizonttal kb. 20–30 fokot zárt be, a nyugtalan légkör miatt kissé hullámszott, remegett. A közepén megszakadt, csak néha látszott összefüggőnek a két szélső harmada (binoklioval). A legérdekesebbnek azt tartom, hogy alig volt ívelt, csak a két széle hajlott felfelé kissé. Hossza talán 80–90 fokra volt tehető távcsővel. A binoklis megpillantás után 15–20 másodperccel már puszta szemmel is megpillantottam a távcső fölött elnézve. Nagyon nehezen látszott a közvetlen és az elfordított látás határán, mint egy kicsi, majdnem vízszintes, túszerű, narancssárga vonalacská. Csak nagy igyekezettel tudtam szemmel tartani, de 17:13 UT-kor szabad szemmel sajnos végleg elveszítettem. 17:15 UT-kor binoklioval újra megtaláltam, de szabad szemmel már nem láttam,

mert elkezdett belesüllyedni a koszcşikba. Távcsovel egészen 17:19 UT-ig tudtam követni, de ekkor már csak homályosan látszott, majd eltűnt a dombtető felett kb. 0,5 fokkal.

Mindent összevetve binokuláral 10, szabad szemmel 4 percig tudtam nyomon követni. Ha az a fránya kis felhő feljebb lett volna, akkor minden bizonnyal már pár perccel korábban megláttam volna. Így kora első szabadszemes megpillantásakor: 15^h54^m (újhold után).

Levezető gyakorlatként még megnéztük a Hale-Bopp üstökösét, ami a sarlóval ellentétben kiválóan látszott ÉNy-on, vízszintesen nyújtogatva sárgás csóvóját." (Gyenezse Péter, 1997. március 9.)

„1997. március 10-én este tiszta ég és meleg idő volt. A sarlót 16:25 UT-kor pillantottam meg igen magasan, 20–25 fokra horizonttól. Az elméleti naplemente 16:44 UT-ra volt előre jelezve erre a napra, de a tereptárgyak miatt már kb. 20 perccel hamarabb eltűnt a Nap. A vékony sarlóból kb. 100–110 foknyi látszott. 17:30 UT-kor — kb. 10 fok magasan — pillantottam meg a meglepően fényes hamuszürke fényt. Ekkorra a sarló 180 fokra egészült már ki. Kora újhold után: 39^h10^m.” (Keszthelyi Dániel, Gyöngyöstarján)

32^h08^m-es holdsarló 102/820 L saját fókuszában fotózva (Gyenezse Péter, Pécs, 1997. 04. 08.)

„Elhatároztam, hogy 1997. április 8-án megpróbálkozom az újhold utáni holdsarló észlelésével. 17:20 UT-kor kezdtem el a megfigyelést, 17:31 UT-kor pedig megpillantottam a holdsarlót kb. 20 fok magasan a horizont felett. Ekkor a sarló kora 31^h29^m volt. A sarló narancssárga színű volt, ívének hossza kb. 120–130 fok lehetett. A 12x40-es binokulárommal megnézve a Hold DK-i peremén felismerhető volt a Mare Australe. A hamuszürke fényt sem binokulárral, sem szabad szemmel nem láttam. 18:03 UT-ig tudtam követni a sarlót, utána a közeli fák eltakarták előlem.” (Drávecz László, Nagykónyi)

„Ahogy megyek hátra a kertbe, rutinszerűen Ny-ra nézek, és észreveszem a cérnaszál vékonyságú, kis ívű sarlót (17:43 UT-kor). Mindössze 7 fok magasan látszik, színe sárgás. Szabad szemmel részlet nélküli, de 20x50-es monokulárral nézve három sötét tenger tűnik fel, a középső a legnagyobb. Krátereket nem észleltem. A sarlót 18:15 UT-ig tudtam követni, aztán belemerült a horizontközeli fák

lombjába. A légkör kristálytiszta volt.” (Hadházi Csaba, Hajdúhadház, 1997. április 8.)

„1997.05.08-án nem sokkal napnyugta után rövid keresgélés árán sikerült 18:20 UT-kor megpillantanom a holdsarlót, kb. 15 fok magasan a horizont felett. Felső ¼-ét fátyolfelhők takarták és a későbbiekben is több-kevesebb felhőfoszlány zavaarta az észlelést.

A halványsárga holdsarlót szabad szemmel 155–160 fokra, 7x35-ös binokulárommal kb. 170–175 fokra becsültem. A holdsarló kora ekkor 46^h34^m volt. Szabad szemmel hamuszürke fényt nem sikerült megfigyelnem, binokulárral azonban még a felhőfoszlányok ellenére is határozottan látszott.” (Horváth László, Tamási)

Mivel legutóbb 1995-ben közöltünk holdsarló-észlelési „ranglistát”, éppen ideje felfrissítve ismét bemutatni:

1985.09.14.	H	15 ^h 21 ^m	Kász László, Szabó Sándor (Bóly)
1985.09.14	H	15 39	Kósa-Kiss Attila (Nagyszalonta)
1997.03.09.	E	15 54	Gyzenizse Péter (Pogány)
1995.01.31.	E	17 13	Nagy Gábor (Hejőpapi)
1995.01.31.	E	17 34	Csabai István (Szolnok)
1994.12.02.	H	17 47	Keszthelyi Dániel (Gyöngyös)
1995.12.21.	H	20 35	Lantos Zsolt (Budapest)
1993.01.23.	E	21 16	Nagy Gábor (Hejőpapi)
1977.12.11.	E	21 46	Keszthelyi Sándor (Gyöngyöstarján)
1997.01.08.	H	22 27	Sánta Gábor (Kisújszállás)
1997.01.08.	H	22 29	Nyári Szabolcs (Debrecen)
1983.09.06.	H	22 38	Keszthelyi Sándor (Vasas)
1997.01.08.	H	22 39	Busa Sándor (Harkakötöny)
1992.08.27.	H	22 48	Kocsis Antal, Presits Péter (Balatonkenese)
1983.09.06.	H	22 53	Zalezsák Tamás (Komló)
1983.09.06.	H	22 56	Dömény Gábor (Kajdacs)
1983.09.06.	H	22 56	Lőrincz Miklós (Pécs)
1992.08.27.	H	23 05	Nagy Gábor (Hejőpapi)
1992.08.27.	H	23 08	Gyzenizse Péter, Kondorosi Gábor, Vincze Iván (Pécsvárad)
1996.11.10.	H	23 24	Nyári Szabolcs (Debrecen)

GYENIZSE PÉTER

Közelebb a csillagokhoz — szeptember 16-án

Az idei *Közelebb a csillagokhoz* országos távcsöves bemutatót a szeptember 16-i teljes holdfogyatkozáshoz időzítettük. A kora esti égen megfigyelhető jelenség jó alkalmat biztosít arra, hogy sokak figyelmét magára vonja, így a lehető legtöbb érdeklődő vehessen részt a bemutatásokon.

A rendezvényhez kapcsolódóan ismét szóróanyagot állítunk össze, melyet a helyi szervezők számára megküldünk (korlátozott példányszámban). Mindazok a helyi csoportjaink ill. társszervezeteink, amelyek részt kívánnak venni az akcióban, Kereszturi Ákossal vegyék fel a kapcsolatot

(1037 Budapest, Pomázi köz 8., tel.: 250-6677, e-mail: kru@mcse.hu).

Budapesten 18:00-tól várjuk tagjainkat és az érdeklődőket a Planetárium melletti parkban. A bemutatáshoz kapcsolódóan — terveink szerint — ezen a napon nyílik meg asztrofotós kiállításunk a Planetárium körfolyosóján.

Mindazok a budapesti és Budapest környéki tagjaink, akik közre tudnának működni a népligeti bemutatón (főként távcsövekre és bemutatókra van szükség!), szintén Kereszturi Ákossal egyeztessenek.

TÁVCSŐTÜKRÖT CSATLÓSTÓL!

Nagy fényerejű tükrök készítése, javítása
Cassegrain-rendszerekhez is.

Csatlós Géza (1021 Budapest, Szajkó u. 4. II/7., tel: 274-3070)